

ספרות עברית וכללית

לעולים חדשים

לבתי ספר דתיים
יחידת לימוד בסיסית

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.

פרק ראשון — סיפורת (מעשה חכמים, סיפור קצר) ודרמה — (33×2) — 66 נקודות
פרק שני — שירה (פיט, שירת ימי הביניים,
השירה העברית במאה ה-20) — (17×2) — 34 נקודות
סה"כ — 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: (1) רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו בכיתה.
(2) מילון עברי-לועזי / לועזי-עברי, לפי בחירת התלמיד.

ד. הוראות מיוחדות: (1) חובה לצרף למחברת הבחינה את הרשימה המודפסת של
היצירות שנלמדו בכיתה.
(2) אין להדגים בתשובות שונות על פי אותה יצירה.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון — סיפורת (מעשה חכמים, סיפור קצר) ודרמה

(66 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 1-8 (לכל שאלה — 33 נקודות; סך הכול — 66 נקודות).

מעשה חכמים

1. קרא את מעשה החכמים "בתו של רבי עקיבא והנחש" שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

- 1 לְרַבִּי עֲקִיבָא הָיְתָה בֵּת.
אָמְרוּ לוֹ הַכֹּהֲנִים:¹ אוֹתוֹ הַיּוֹם שְׁנִכְנַסְתָּ לְבֵית הַחֶפֶז,
מִכִּישׁ אוֹתָהּ נָחֹשׁ, וְהִיא מֵתָה.
הָיָה דוֹאֵג עַל הַדָּבָר הָרַבָּה.
5 אוֹתוֹ הַיּוֹם, נִטְלָה אֶת הַמִּכְבָּנָה,² נִעְצָה אוֹתָהּ בַּסֶּדֶק,
קָרָה שְׂשֻׁבָה [= שְׁנִיעָה] בְּעֵינוֹ שֶׁל נָחֹשׁ.
בְּבֹקֶר, בְּשִׁנְטָלָה אוֹתָהּ, נִסְרָד וּבָא הַנָּחֹשׁ אַחֲרֶיהָ.
אָמַר לָהּ אָבִיהָ: מָה עָשִׂיתִי?
אָמְרָה לוֹ: בְּעָרֵב בָּא עָנִי, קָרָא בַּפֶּתַח, וְהָיוּ טְרוּרִים כָּל הָעוֹלָם בְּסַעֲדָה,
10 וְאֵין שׁוֹמֵעַ לוֹ.
קָמְתִי, נִטְלָתִי אֶת מִנְתִּי שְׁנַתְתָּם לִי, וְנִתְתִּיהָ לוֹ.
אָמַר לָהּ: מִצּוּה עָשִׂיתִי.
יָצָא רַבִּי עֲקִיבָא וְדָרַשׁ: "וְצִדְקָה תַּצִּיל מַמּוֹת" (משלי י, ב).
וְלֹא מִמִּיתָה מְשֻׁנָּה, אֲלֵא מִמִּיתָה עֲצָמָה.

1 כלדיים — רואים בכוכבים (אסטרונומים).

2 מכבנה — סיכה להידוק הבגד או השער.

בגמרא מובאים סיפורים העוסקים בשאלה אם יש מזל לישראל או אין מזל לישראל.

על פי מעשה חכמים זה, מהי התשובה על שאלה זו? הסבר והדגם את דבריך.

שים לב: אין להדגים בתשובות שונות על פי אותה היצירה.

סיפור קצר

2. יד ושם / אהרן מגד

בחר מן הסיפור "יד ושם" שני פרטים שיש להם משמעות סמלית. תאר אותם, והסבר את משמעותם בסיפור.

3. המחרוזת / גי דה-מופסאן

בסיפור "המחרוזת" מתואר פער בין חלום למציאות. תאר פער זה כפי שהוא בא לידי ביטוי בסיפור, והסבר כיצד הדמות המרכזית מתמודדת עם פער זה.

4. יד ושם / אהרן מגד או המחרוזת / גי דה-מופסאן או סיפור קצר אחר

תאר את האירוע המרכזי בסיפור קצר מתורגם שלמדת, והסבר את ההשפעה של האירוע הזה על חייה של הדמות המרכזית בסיפור. הדגם את דבריך.

דרמה

5. בעלת הארמון / לאה גולדברג

ענה על שני הסעיפים א-ב.

- א.** לדורה ולזאברודסקי יש דעות שונות זו מזו בנוגע לעתיד של לנה. הצג את הדעות השונות שלהם, והסבר את הסיבות שהובילו אותם לנקוט דעה זו. (17 נקודות)
- ב.** מה החליטה לנה בסיום המחזה בנוגע לעתיד שלה? הסבר את החלטתה. (16 נקודות)

6. ילדי הצל / בן-ציון תומר

זיגמונט מעיד על עצמו: [...] המחלה שלי זה לקרוא לעצמי בכל מיני שמות, בעיקר של חיות. ציין שלושה כינויים של בעלי חיים שזיגמונט מכנה בהם את עצמו, והסבר מדוע הוא מכנה את עצמו בכינויים אלה.

7. אנטיגונה / סופוקלס; אויב העם / הנריק איבסן

על פי המחזה שלמדת ("אנטיגונה" אַן "אויב העם"), הסבר כיצד ההתנגשות בין השקפות עולם מנוגדות מניעה את העלילה.

8. בית בובות / הנריק איבסן

ענה על שני הסעיפים א-ב.

א. מהו הסוד ומה הם השקרים המאפיינים את מערכת היחסים בין טורולד לבין נורה? הסבר והדגם את דבריך. (17 נקודות)

ב. מהי הביקורת העולה מן המחזה בנוגע למערכות היחסים במשפחה? נמק והדגם את דבריך. (16 נקודות)

/המשך בעמוד 5/

פרק שני — שירה (פיוט, שירת ימי הביניים, השירה העברית במאה ה־20)

(34 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 9-14 (לכל שאלה — 17 נקודות; סך הכול — 34 נקודות).

פיוט

9. קרא את הפיוט שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

יְדִיד נֶפֶשׁ / אלעזר אזיכרי

יְדִיד נֶפֶשׁ אֵב הַרְחָמֹן, מְשׁוֹךְ עֲבָדְךָ אֶל רְצוֹנְךָ,
 יְרוּץ עֲבָדְךָ כְּמוֹ אֵיל, יִשְׁתַּחֲוֶה מִזֶּל הַדֶּרֶךְ,
 כִּי יַעֲרֹב לוֹ יְדִידוֹתֶךָ מִנִּפְתַּת צוּף וְכָל טַעַם.

הַדּוּר, נֶאֱדָה, זֶיו הָעוֹלָם, נִפְשֵׁי חוֹלֵת אֶהְבֶּתְךָ;
 אֲנִי אֶל־נָא רַפָּא נָא לָהּ בְּהִרְאוֹת לָהּ נַעַם זִינְךָ;
 אֲזִי תִתְחַזַּק וְתִתְרַפָּא וְהִי־תֵהָ לְךָ שְׂפַחַת עוֹלָם.

וְתִיק יִהְיֶמוּ רַחֲמֶיךָ וְחוּס נָא עַל בֶּן אוֹהֶבְךָ,
 כִּי זֶה כְּמָה נִכְסֶף נִכְסֶף לְרֵאוֹת בְּתַפְאֲרֶת עֲזֶךָ,
 אֲנִי אֶל־י, מִחֲמַד לְבִי, חוֹשֶׁה נָא, וְאֵל תִּתְעַלֵּם.

הַגִּלָּה נָא וּפְרֹשׁ, חֲבִיב, עָלִי אֶת סִבַּת שְׁלוֹמְךָ,
 תֵּאִיר אֶרֶץ מִכְבוֹדְךָ, נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בְּךָ.
 מִהֵרָ, אֶהוּב, כִּי בָא מוֹעֵד, וְחַנְּנִי כִימֵי עוֹלָם.

הדובר בפיוט זה רוצה להתקרב לקב"ה.

כיצד רצון זה בא לידי ביטוי בפיוט? הסבר והדגם את דבריך.

שירת ימי הביניים

10. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

יִדְעַתִּי בְּטָרָם תִּצְרֹנִי / ר' יהודה הלוי

יִדְעַתִּי בְּטָרָם תִּצְרֹנִי, / וְכָל עוֹד רוֹחֵךְ בִּי – תִּצְרֹנִי.
הֵי־שׁ לִי מַעֲמָד, אִם תִּהְיֶה פָּנִי, / וְאִם לִי מִהֲלָךְ, אִם תַּעֲצֹרֵנִי?
וּמָה אֹמֵר? – וּמִחֲשָׁבִי בִידֶךְ! / וּמָה אוֹכַל עֲשֶׂה עַד תַּעֲזֹרֵנִי?
דְּרָשְׁתִּיךְ בַּעַת רָצוֹן – עֲנֵנִי / וְכִצְנָה רָצוֹנְךָ תַעֲטֹרֵנִי,
הִקְיִמְנִי לְשַׁחַר אֶת דְּבִירְךָ / וְאֶת שְׁמֶךָ לְבִירְךָ עוֹרֵרֵנִי!

פרש את הבית האחרון בשיר, והסבר את תרומתו לביטוי היחס של הדובר לקב"ה.

11. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

שֹׁפֵל רוּחַ / ר' שלמה אבן-גבירול

שֹׁפֵל-רוּחַ, שֹׁפֵל-בֶּרֶךְ וְקוֹמָה, / אֶקְדָּמְךָ בָּרַב פֶּחַד וְאִימָה.
לְפָנֶיךָ אֲנִי נִחָשָׁב בְּעֵינֵי / כְּתוֹלַעַת קִטְנָה בְּאֲדָמָה.
מְלוֹא עוֹלָם, אֲשֶׁר אֵין קֶץ לְגִדְלוֹ, / הִכְמוּנִי יִהְיֶה לְךָ, וּבִמָּה?
הִדְרֶךְ לֹא יְכִילוֹן מְלֶאכִי-רוּם – / וְעַל אַחַת אֲנִי כְּמָה וְכְמָה!
אֲשַׁחַר אֵל בְּרֵאשִׁית רַעֲיוֹנִי / אֲשֶׁר לְשִׁמוֹ תִּהְיֶה לֵּל כָּל נְשָׁמָה.

א. פרש את הדימוי בשיר, והסבר כיצד הוא מסייע לבטא את ההרגשה של הדובר בשיר.

(10 נקודות)

ב. בחר בדרך עיצוב אחת נוספת מן השיר, והסבר את התרומה שלה לביטוי ההרגשה

של הדובר. (7 נקודות)

השירה העברית במאה ה־20

אדם מול בוראו

12. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרינו.

נסוגה אל חצרות קדשך / טניה הדר

נסוגה אל חצרות קדשך -
והיכן אותן חצרות שקופות מוארות
של אהבתך,
בתוך העשן, זהום האויר, רעש
האקרנים הבלתי פוסק
החסך שאינו מתמלא לעולם -
הירק המרקם בלוח חתום של שמים

העלים הנושרים בצֶהב מתכתי חלוד
על מסגרת החלון (ספק זהב, ספק טבק),
מתדפקים בחצפה אחרונה,
בעקשות בלתי מובנת

בבית הראשון הדוברת שואלת: "והיכן אותן חצרות שקופות מוארות / של אהבתך".
האם בשיר ניתנת תשובה על שאלה זו? נמק והדגם את דבריך.

במשפחה

13. לפניך שיר בלי שם מאת זלדה (המתחיל במילים "בעיניו היו שרות"). קרא אותו, וענה על השאלה שאחריו.

בְּעֵינָיו הָיוּ שְׁרוֹת
צִפְרֵי גוֹעֵדוֹ
וְנוצוֹת שֶׁל זָהָב נִשְׂרוּ
עַל הַסְּפָרִים.

אֶךְ אֲנִי חֲשַׁבְתִּי בְּקִפְדָּה יְלִדוּתִית:
הַשְׁחֹק אֵינוֹ הַגּוֹן
לְבַעַל זָקוֹן,
אֵינוֹ הַגּוֹן לְבַעַל הַלָּכָה –
אֵינוֹ הַגּוֹן לְאָב.

הדוברת בשיר מצטערת על יחסה בעבר לאביה.
הסבר והדגם קביעה זו. בתשובתך הצג אמצעי אמנותי אחד הממחיש את הצער של הדוברת.

/המשך בעמוד 9/

שירים בצל השואה

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

נצול / לאה איני

אֲבִי מִתְקַשֵּׁר לְמִסְפָּר הַצְּלוּב לֹא עַל זְרוּעַ
וּמִקְשִׁיב־מִקְשִׁיב בְּדֶרוֹךְ
בְּאֶזֶן הַשְּׁמָאֲלִית אֵינוֹ מִקְשִׁיב
זָכַר לְסִטְרָה מִכְפּוֹ שֶׁל אֶס.אֶס.
בְּאֶזֶן הַזֹּה הוּא שׁוֹמֵעַ
שׁוֹמֵעַ כְּמַחְרִישׁ
אֲף אֶת הָאֶזֶן הַבְּרִיאָה הוּא עוֹשֶׂה כְּאַפְרָכְסֵת
לְסִיּוּטִים שֶׁבָּאִים לוֹ
מְדוּרָה, מְבוֹנָה, מְאוֹשׁוּיץ
בְּקִרְוֹנוֹת
אֲבִי צוֹרֵחַ אַחַת לְשְׁבוּעַ כְּאוֹמֵר –
שְׁלוֹמִי טוֹב
וְאַחַר כֵּךְ הוּא הוֹפֵךְ אֶת רֹאשׁוֹ עַל הַכֶּר הַרְטָב
וְנִרְדָּם עַל צֵדוֹ הִימָנִי
נוֹתֵן אֶת אֶזְנוֹ הַמֵּתָה לְבִכְיִי
בְּכִי הַמְּהֵלֵךְ עַל בְּהוֹנוֹת.

כותרת השיר היא "נצול". האם האב הוא אכן ניצול? הסבר והדגם את דבריך על פי השיר כולו.

בהצלחה!